

VÁLTOZÓCSILLAGOK

A

PLEIONE VÁLTOZÓCSILLAG-ÉSZLELŐ HÁLÓZAT

megfigyelési rovata

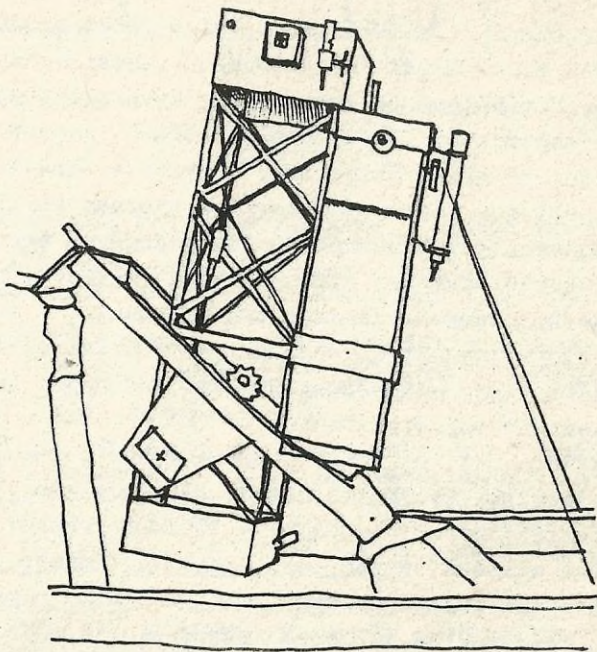
Tour de France

A rovatunkat egy kicsit is figyelemmel kísérik előtt közismert a PVH és az AFOEV /Association Francaise des Observateurs d'Etoiles Variables/ jó kapcsolata. Évente 15-20 magyar észlelő küldi meg adatait Emile Schweitzernek, cserébe minden adatküldő kapja az AFOEV Bulletin, a francia mira-előrejelzéseket, sőt az esetleges térképigényeket is gyorsan kielégíti társszervezetünk vezetője. Mindezeknél azonban jóval fontosabb, hogy a magyar észlelések egy nemzetközileg jegyzett, megbízhatóan megjelenő kiadványban is napvilágot látnak.

Ez év nyarán nyugat-európai kerékpártúránk során az AFOEV két legfőbb "hajtómotorját": Michel Verdenet-t és Emile Schweitzert is meglátogattuk.

Michel Verdenet, az AFOEV titkára Franciaország közepén egy kisvárosban, Bourbon-Lancyban él. Ez a városka a Loire-től, a kastélyok folyójától alig 10 km-re fekszik. Levegője irigylésre méltóan tiszta, ami annak köszönhető, hogy közel s távol egyetlen ipartelep sem ontja a füstöt - mezőgazdasági vidéken vagyunk! A polgárok tempós életét egyedül a helyi termálfürdő vizében gyógyulást keresők zavarják meg, ami még éppen kibírható civilizációs ártalom. Verdenet a szó szoros értelmében a "falú végén" lakik, észlelésre igen alkalmas viszonyok között /körkilátás, zavaró fények hiánya, stb/. Jó húsz éve változozik, de igazán komolyan csak a 70-es évek vége óta dolgozik - ekkoriban készült el óriásinak tűnő 53 cm-es f/5,6-os Newton reflektora. A tükröt a közeli Lapalisseben élt Antoine Brun /1881-1978/, a francia változósok doyenje készítette /róla és az AFOEV-ről a 80/4-es Meteorban olvashatunk bővebben/. Hogy a sok Brun-féle tükör közül ez is jól sikerült, bizonyítja a vizuális határfényesség tiszteletre méltó értéke, ebben az esetben: 17,5. Az ötmázsás, angol szerele-

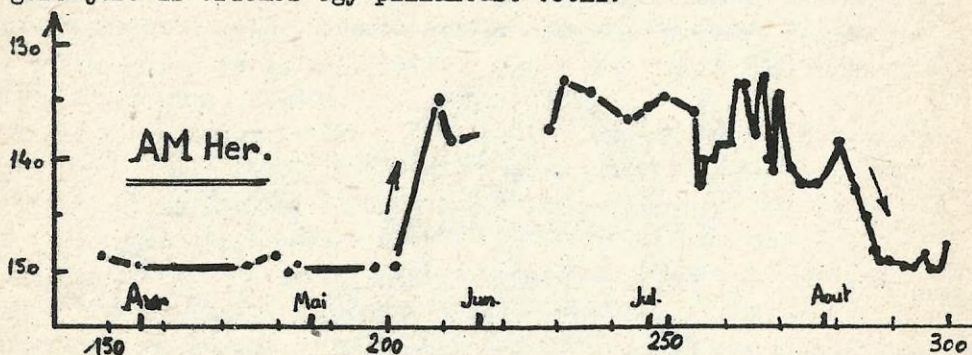
sü távcső - méreteinél fogva - kissé nehézkesre sikeredett, bár távolról sem lehet egy lapon említeni a hazai óriás amatőrtávcsövekkel. Verdenet is inkább a "másodhegedűsnek" tűnő Celestron 14-ét használja, az egyszerű villás-parallaktikus szerelés és a rövid csőhossz nem igényel erőművész mutatványokat. Ezzel a 35 cm-es Schmidt-Cassegrain távcsővel is 16^m,5-ig képes észlelni...

Verdenet másik nagy észlelési területe az üstökösök és különösen azok fejének rajzban történő megörökítése. /Legutóbb a Levy-Rudenkoról közölt emlékezetesen finom rajzokat a The Astronomer-ben/. Ezt a témát nehéz, munkaigényes mesterségnek tartja az igen csekély intenzitáskülönbségek miatt. Az üstökös- és változóészlelés kapcsolata Verdenet esetében nagyon is indokolt, hiszen a Kohler 1977m üstököst barátunk a "hivatalos" felfedezés ideje előtt önállóan vette észre - utólag eltűnődve a történeteken, valószínűleg merő lustaságból nem közölte azt hivatalos helyen...

Műszerezettségének és kitartó szorgalmának köszönhetően napjaink egyik legaktívabb változésszelelőjévé vált évi 6 ezer megfigyelésével. Nekünk is elpanaszolta azonban, hogy baj van az AAVSO térképek határmagnitúdójával! Sok csillag azonosítását megnehezíti, hogy még az "e" és "f" térképeken sincs elegendő csillag feltüntetve - komoly gondot okoz az azonosítás minimum tájékán. Irigylésre méltó probléma!

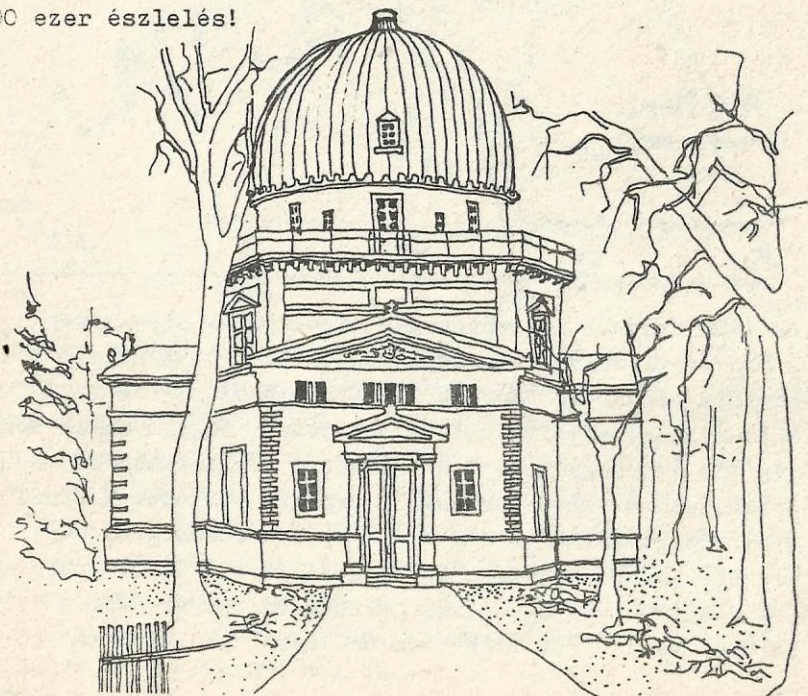
A rendszeres észleléseken felül gyakran találkozunk kisebb-nagyobb cikkeivel az AFOEV Bulletinben vagy a három nagy francia csillagászati ismeretterjesztő folyóirat valamelyikében. Az AFOEV La Bonne Etoile c. kéthavi körlevelének társszerkesztője. Ebben a kissé az AAVSO Circularra emlékeztető kiadványban az eruptív jelenségeket mutató csillagokról találunk meglehetősen kötetlen /majdnem azt irtuk: vidám/ hangvételű megjegyzéseket. Sokat elmond az AFOEV átlagos távcsőátmérőjéről, hogy a kiadvány 84. számában az NGC 5033 13,9^m-s szupernóvját Verdenet "fényes"-ként emlegeti... De az AM Her mellékelt fénygörbéjére is érdemes egy pillantást vetni!

Túránk 1400 francia kilométerének végállomása Strasbourg volt. A 400 ezres város nemcsak dómjáról /és annak hatalmas csillagászati órájáról/, Európa Parlamentjéről, hanem 1880-ban alapított csillagvizsgálójáról is nevezetes. Hogyha ehhez hozzátesszük azt is, hogy Strasbourg Neudorf kerületében lakik Emile Schweitzer - akkor körülbelül mindent elmondtunk erről a városról. De komolyra fordítva a szót: Strasbourg ma már nem a legalkalmasabb helyszín csillagászati megfigyelésekre. A csillagvizsgálót egy botanikus kertben építették fel. A kert ma is megvan, de a város időközben teljesen "körülfolyta",

rengeteg nátrium- és higanygőz lámpája pedig igencsak akadályozza az észlelőmunkát. Az obszervatórium nagy 49 cm-es Merz-Rep-sold refraktorát havonta egyszer használják, akkor is bemutatóra. A megszámlálhatatlanul sok kisebb kupola némelyikében strasbourgi amatőrök dolgoznak, de az bizonyos, hogy az AFOEV számára nem végeznek megfigyeléseket. Egy új 60 cm-es reflektor is működik itt, a kevés fotometriailag használható éjszakán fotoelektromos munkára használják. Ezzel a műszerrel készült pl. a Nova Vul 84/2 összehasonlító sorozata.

A strasbourgi csillagászok belátták, hogy ilyen feltételek mellett nem lehet az észlelőmunkát erőltetni, ezért egy má már világhírű csillagászati adatközpontot hoztak létre, a Centre de Données Stellaires-t. Valamennyi fontosabb atlasz, katalógus adatait igyekeznek számítógépre vinni - ottjártunkkor egy egyetemista a BD adataival foglalatzkodott. Ami bennünket érdekel: az AFOEV adatai is itt kerülnek számítógépre, itt készülnek az adatlisták is. 1978-tól folyamatosan megtalálhatók itt az AFOEV észlelések. Emile Schweitzer jelenleg azon dolgozik, hogy valamennyi francia adat bekerüljön ebbe a rendszerbe - összesen 700 ezer észlelés!

Hogy Strasbourg ege valóban gyatra, az is igazolja, hogy Schweitzer úr még 31 cm-es f/4-es tükrevel sem nagyon tud 14^m alá menni. Egy évben ha egyszer látszik innen a Tejút, akkor is északi front esetén, amikor az erős szél miatt keserves az észlelés...

Schweitzer úr a hetvenes évek elején még fotografikusan észlelt, hamarosan áttért azonban a gyorsabb és hatékonyabb vizuális munkára. Nyugdíjazása óta minden energiáját az AFOEV-re fordítja, hatvanon túl is sokat - és jól - észlel. Elsősorban neki köszönhető, hogy a tiz éve még csak módjával észlelgető társaság napjainkban évi 50 ezer adatot termel /igaz, spanyol, NDK-s, holland és magyar segítséggel!/. A magyar észlelők munkáját - saját szavait idézve - nagy rokonszenvvel figyeli, ha kell név szerint is elsorolja őket, bár kiejtése egyedül Tepliczky esetében bizonyul tökéletesnek. /A magyar amatőrök AFOEV Bulletinjeinek költségét egyébként francia kollégáink viselik - ezt a tényt mindmáig nem emeltük ki, de mindenképp köszönetet érdemel!/. Az AFOEV kiváló adatnyilvántartó-publikáló rendszerében jó lenne minél több PVH adatot vizionlátni! Az adatgyűjtő - Emile Schweitzer - címe: 16, rue de Plobsheim, 67100 Strasbourg, FRANCE.

A hazai amatőrcsillagász bicikli túrák sorában minden bizonynyal egyedülálló /4500 km-es/ kirándulás során szinte semmilyen technikai probléma nem adódott /ez a tény tekintve, hogy 5- és 10 sebességű Csepelen gyártott kerékpárokat használtunk - legalább is csodálatos!/. A sok szép derült éjszakát az egésznapos "elfoglaltság" után mégsem használtuk ki. A francia amatőröket is sújtja a NYISZ átka. Azonban náluk még fél tizenkettőkor /helyi idő!/ sincs sötét...

MIZSER ATTILA - SZÁSZ MÁRIA